

LEREN SPELEN

LEREN SPELEN

©2018. Dit is een uitgave van het Deputaatschap Kerk, Gezin, Jeugd en Onderwijs (KGJO) – Gereformeerde Gemeenten. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

COLOFON:

Tekst: Corina Verboom-Schipper (www.samenpuzzelen.nu) en Gertrude de Regt

Contact:

Deputaatschap KGJO
Houttuinlaan 7
3447 GM Woerden
T: (0348) 489968
E: coördinator@kgjo.nl

OPENING

Zingen: Psalm 78:3, Psalm 81:12, Psalm 103:7, Psalm 127:3

Lezen: Spreuken 22:1-6

Bidden: Vraag eventueel om concrete gebedspunten van deelnemers

Bezinning bij het Bijbelgedeelte

Kinderen zijn een geschenk van de Heere. In het ouderschap gaat het er om voor de kinderen te zorgen, hen op te voeden en leiding te geven op een liefdevolle manier. Om elk kind recht te doen en oog te hebben voor hun eigen aard en karakter, omdat ze op een unieke wijze door Gods hand zijn geschapen.

Zowel vaders als moeders worden in het Woord geboden hun kinderen te leren op een christelijke manier te leven en te handelen. Het spel is een manier waarop kinderen dit leren. Ze leren betrokken op elkaar te zijn en het leven samen te verwerken. Daarnaast moeten ouders hen een omgeving bieden waarin ze verbale ondersteuning vinden, net als vrijheid om te falen, acceptatie, genegenheid en onvoorwaardelijke liefde. Een mooie, maar ook moeilijke opdracht.

In de Bijbel lees je af en toe over een spel dat wordt gespeeld. Bekend zijn de woorden van de Heere Jezus over kinderen die bruiloftje of begrafenisje spelen (Lucas 7:32). In Zacharia 8:5 wordt verteld over spelende kinderen; zij zijn een zegen voor een land waar het leven goed is. En Jesaja vertelt over een spelend kind als hij profeteert over het toekomstige vrederijk (Jesaja 11:8). Simson speelt een raadselspelletje op zijn bruiloft, waarbij er in figuurlijke zin ook een spelletje met hem gespeeld wordt (Richteren 14).

Ook bij de kruisiging van Jezus wordt een spel gespeeld - een niet zo verheffend spel. De soldaten die Jezus kruisigen, mogen volgens de wet de kleren van de kruiselingen onder elkaar verdelen. Jezus heeft een onderkleed dat best nog wat waard is. De soldaten willen het niet kapot scheuren en dus dobbelen ze erom.

Vragen

1. Wat betekent Spreuken 22:6 voor je als het gaat om het spel en het spelend leren van kinderen?
2. In de Bijbel lezen we van spel over belangrijke levensgebeurtenissen zoals een bruiloft of begrafenis. Wat vind je daarvan?

UITWISSELING VAN ERVARINGEN

Inventariseer ervaringen door middel van een mindmap. Gebruik hiervoor een flap-over of iets dergelijks.

- Waarom spelen kinderen? Is spel nodig?
- Wat/wie heeft een kind nodig om te kunnen spelen?
- Gaat spelen vanzelf? Zo nee, hoe probeer je spel te stimuleren?
- Waar spelen kinderen?
- Wat is er zo mooi aan kinderspel?
- Wat ervaar je als lastig op het gebied van spel(en)?
- Welk spel zie je bij je kind dat echt bij hem of haar past?

THEORETISCH KADER

Spelen is van groot belang in de ontwikkeling van kinderen. Spel is een persoonlijke manier van een kind om in relatie te komen met zijn omgeving. Het kind en zijn omgeving beïnvloeden elkaar. Hieronder vindt u een kort overzicht per leeftijdsfase over het belang, de vorm en het doel van spelen.

Babytijd

Baby's nemen waar met alle zintuigen, met hun hele lijf. Ze kijken naar mensen en bewegingen, willen aangeraakt worden, ze sabbelen op een speen en willen erbij zijn. Na ongeveer vier maanden gaat de baby slaan naar voorwerpen. Een reactie op het grijpen, bijvoorbeeld het geluid van een rammelaar, stimuleert het bewegen. Er wordt zoveel mogelijk met de mond afgetast. De spelletjes van slaan en grijpen worden steeds herhaald, de baby kan ook steeds meer voorwerpen vasthouden en weer loslaten en ontdekt zijn voeten en vingers. Kinderen onderscheiden gezichten van vreemde mensen en van mensen die ze kennen. Deze periode is belangrijk voor de sociaal-emotionele ontwikkeling. Baby's die zich niet veilig hechten, maken vaak een vertraagde spelontwikkeling door.

Doordat de baby verder ontwikkelt, ontdekt hij steeds weer nieuwe dingen in zijn omgeving. Het staan, lopen, grijpen, trekken, werpen, kruipen en loslaten ontwikkelen zich verder. Samen met andere kinderen, of met ouders, worden spelletjes gedaan die zich kenmerken door bepaalde bewegingen.

Peuters

Peuters zijn druk met het nadoen van allerlei handelingen: zuigen, proeven, in elkaar passen, slaan, enzovoorts. Een peuter bekijkt wat mogelijk is en heeft meer notie van wie hij zelf is ten opzichte van andere personen. Leeftijdgenootjes worden interessanter, voorlopig vooral om naar te kijken en om naast elkaar te spelen. Peuters spelen ongeveer de helft van de speeltijd alleen. De peuter wil bij de spelletjes zijn spieren gebruiken. Het imiteren van allerlei dagelijkse situaties ontwikkelt zich; het begin van symbolisch spel, het 'doen alsof' ontstaat in deze periode.

Tabel Ontwikkelstadia

Begin peuters	Spelen hetzelfde spel naast elkaar (parallel spel) Spelen met zand, water, klei, vingerverf
Midden peuters	Oriënteren zich op symbolisch spel (voorwerpen krijgen andere betekenis)
Eind peuters	Spelen eenvoudige 'doen-alsof'-spel en in rollen Kunnen al een beetje met andere kinderen iets delen, maar nemen een afwachende houding aan bij het samenspel
Groep 1 midden	Imiteren het spel van anderen en spelen voornamelijk eenvoudig symbolisch spel Spelen in de nabijheid van anderen, naast elkaar met korte tussendoor- contacten
Groep 1 eind	Beginnen met samenspel en delen materiaal (eventueel na aanmoediging) Tonen eigen initiatief voor thema's en rollen (begin fantasiespel)
Groep 2 midden	Kunnen met andere kinderen spelen Kiezen bewust materiaal om mee te spelen en hebben eigen spelideeën (fantasiespel)
Groep 2 eind	Hebben een samenhangend spelverhaal met andere kinderen Werken samen met andere kinderen aan een gezamenlijke opdracht
Groep 3 midden	Kunnen zich verplaatsen in rollen van anderen Houden zich aan spelregels

Het kind van 2,5 - 5 jaar

Deze periode kent veel wisselingen. Het ene moment is het kind zelfstandig en wil hij 'groot' worden, het andere moment is hij weer afhankelijk en wil hij 'klein' zijn. Het kind wil graag dat de 'dingen' waar hij mee speelt er ook als zodanig uitzien. Hij gaat ervaringen uit het dagelijks leven naspelen en verwerkt op die manier zijn indrukken. Zo is de inhoud van het keukenkastje erg interessant. Fantasievolle kinderen breiden hun spel vaak uit. Zij kunnen intens en uitgebreid spelen met weinig, soms onooglijke dingen.

De thema's die kinderen op deze leeftijd graag spelen, worden steeds ingewikkelder. Het associatieve spel ontstaat. Ze zijn steeds meer gericht op de ander en reageren op de ander. Ze imiteren elkaars gedrag en identificeren zich met elkaar. Het kind wordt ook gevoelig voor vergelijking van zijn prestaties met de ander. De taal en motorische vaardigheden gaan een steeds belangrijkere rol spelen. Vier- en vijfjarigen gebruiken het materiaal dat er is, of dat nu overeenkomt met de realiteit of niet. Zij vullen dat verder aan met hun fantasie, hun verbeeldend vermogen.

Het kind van 6 - 8 jaar

In deze periode wordt het erg belangrijk om bij een groep te horen buiten het gezin. Het kind krijgt hierdoor grip op de wereld en het gevoel dat het zelf beslist. Het overleggen met leeftijdsgenootjes, samen plannen maken en uitvoeren, spelen een steeds belangrijkere rol. Gaandeweg het spel ontstaan er spontaan verhalen. De regelspelletjes zoals gezelschapsspelletjes en groepsspelletjes (bijvoorbeeld verstoppertje spelen) worden nu veel gespeeld. Dit is sociaal spel; de kinderen leren wachten tot ze aan de beurt zijn, ze leren zich aan afspraken te houden, ze leren tegen hun verlies te kunnen.

Spel stimuleren

Ouders kunnen voorwaarden scheppen die een kind uitdagen tot spelen:

- Door een veilige en uitdagende omgeving. Een stimulerende invloed en het bieden van spelvrijheid zijn noodzakelijk voor een veilige omgeving waarin het kind dingen kan onderzoeken en zich aan het spel kan overgeven.
- Tijd en (fysieke) ruimte. De wereld moet uitnodigen tot spelen en het kind moet tijd krijgen om te spelen.
- Met aandacht op afstand aanwezig zijn. Het kind moet waardering krijgen en begrip ervaren voor zijn behoeften. Daarbij gaat het om een ouder die oog heeft voor hem.
- Spelideeën indien nodig. De ouder kan het kind helpen het spel meer vorm te geven door ideeën aan te dragen, het kind aan te moedigen en zich terug te trekken als het kind zelf weer verder kan.

De dagelijkse leefomgeving van het kind heeft dus een belangrijke invloed.

Tijdens het spelen kan de opvoeder op verschillende momenten het spel stimuleren. Hieronder vindt u daarvan enkele voorbeelden.

Het voorbereide spel

Bij het voorbereide spel gaat het erom dat het kind door de materialen en eventueel door een eenvoudige suggestie tot spel aangezet wordt. De ouder blijft niet voortdurend bij het kind. Na het geven van een korte instructie of andere vorm van begeleiding, verlaat de ouder de spelplaats van het kind. De ouder is wel actief door tijdens de speeltijd de verschillende spelplaatsen (aan tafel, op een mat, op de gang, buiten, etc.) te bezoeken en waar nodig door middel van een aanmoediging of kleine suggestie het spel weer op gang te brengen.

Voorbeelden:

- Wanneer een kind uitsluitend met een autootje door de ruimte rijdt, is het mogelijk dat de ouder in dat gebied een gedeeltelijke garage plaatst, een half afgebouwde brug plaatst, een grondplaat neerlegt, etc. Het kind mag zelf weten of het ingaat op deze setting.
- Een spelvoorstel doen: "Je zou met deze materialen een hut kunnen gaan bouwen." Of: "Je hebt een garage, blokken en auto's gepakt. Wat zou je kunnen maken van deze blokken? Ooh ja, je zou een weg kunnen maken. Maak eerst de weg maar." Of vragenderwijs: "Waar zou je mee kunnen beginnen? Wat ga je daarna doen?" De volwassene brengt een opbouw aan. Door dit samen plannen, biedt de volwassene het kind structuur en een overzichtelijk startpunt aan in het spel.

Overgang

Als de ouder samen met het kind het spel heeft besproken, is het niet altijd zo dat het kind ook onmiddellijk aan het spelen gaat. Helpend kan dan zijn dat de ouder nog even bij het kind blijft en kort een stimuleringszinnetje zegt, zoals 'ga maar spelen, toe maar.' Of dat de ouder vraagt of alles in orde is om te gaan spelen.

Uitvoeren van het spel

Als het kind eenmaal begonnen is met spelen, kan de ouder het kind af en toe bezoeken. Soms is het kijken naar het kind of een enkel woord al voldoende om het kind te stimuleren om spelgericht bezig te blijven.

Evalueren

Als het kind het spel heeft beëindigd, werkt het stimulerend als het kind een bouwwerk aan anderen mag laten zien. Ook kun je een foto maken van het kind als het aan het spelen is, of van zijn gemaakte bouwwerk. De ouder kan er ook voor kiezen om het kind het spel voor te laten doen, of aan anderen te vertellen.

Het aansluitende spel

Wanneer het kind niet of nauwelijks tot spelen komt, kan de ouder de keus maken om aan te sluiten in het spel of het spel te begeleiden. Voorbeeld: het kind speelt met het keukentje en wat pannen. De ouder sluit daarbij aan door het koken meer invulling te geven door met een lepel in een pan te roeren. Het grootste gedeelte van de speeltijd is de ouder erbij of blijft in de buurt van het kind. Het is mogelijk het kind even alleen te laten spelen als de ouder het kind op gang heeft gebracht. Om aan te kunnen sluiten bij spel moet het kind wel spelgedrag kunnen laten zien waar de ouder bij aan kan sluiten. De spelideeën komen vanuit het kind en deze kunnen eventueel worden aangevuld met suggesties van de ouder.

Bij het aansluitende spel kan de ouder het spel begeleiden door zijn plaats van deelname; als toeschouwer of speler, door naast het kind te spelen, of door het onder woorden brengen van gevoelens en gedachten.

Begeleiden kan ook door het stimuleren van het spel; het op gang brengen van het spel, uitbreiden, stimuleren van de lichamelijke betrokkenheid, nieuwe spelideeën aanbieden, het overwinnen van barrières, steunen en ombuigen.

Daarnaast kan een ouder ook afremmen en ingrijpen ten aanzien van materiaal en ruimtegebruik wanneer dit nodig is.

Voorbeeld: een kind speelt in de woonkamer en naast spelen met het speelgoed voegt het kind herhaaldelijk woonaccessoires toe.

“Ze verwerken in hun spel de dingen die zij meemaken”

Spelend leren over de Bijbel

Kinderen leren spelenderwijs. Ze verwerken in hun spel de dingen die zij meemaken. Daarom zie je jonge kinderen vaak kerkje spelen, of het dopen van een baby. Zo verwerken ze alle nieuwe indrukken die ze hebben opgedaan. Ook Bijbelvertellingen geven indrukken bij een kind. Kinderen leven zich in in bijbelse personen en ze identificeren zich met hen. Zo kan het gebeuren dat een kind van lego namaakt wat hij heeft gehoord bij het bijbelverhaal op school. Of dat kinderen elementen uit een gehoord verhaal naspelen. Behalve dat ze deze indrukken in hun spel verwerken, kunnen ouders ook bewust een leer-spel inzetten om de kennis van de Bijbel te laten beklijven. Denk aan het spelen van een bijbels quizspel, een kwartet of memory. Of een gezinsmoment waarbij door middel van een gezamenlijk spel dingen uit de Bijbel worden verwerkt. Er zijn websites en uitgaven die hier ideeën voor aanreiken. Ook dit hoort bij het kinderen leren ‘naar de eis zijns wegs’ in Spreuken 22, waarmee we deze bijeenkomst begonnen zijn.

VERWERKINGSVORMEN

Vragen

1. Kinderen spelen vaak gebeurtenissen na die zij niet zo goed konden begrijpen of die emotioneel beladen waren. Hoe probeert u te luisteren en te kijken naar wat uw kind in het spel probeert te vertellen?
2. Leren over de Bijbel kan ook door een spel. Gebruikt u spellen? Zo ja, welke? Gebruikt u nog andere materialen? Wanneer doet u dit? Op een vast moment, bijvoorbeeld op zondag?
3. Soms speelt het kind wat het in de kerk heeft gehoord of gezien, bijvoorbeeld tijdens een doopdienst. Geeft u daar ruimte aan en hoe?
4. Hoe denkt u erover om de computer in te zetten als 'zoethouder' zodat de ouder de handen vrij heeft voor andere dingen?

Casus met vragen

Lola is een half jaar. Haar vader vindt het lastig dat hij zo weinig kan spelen met Lola.

1. Welk spel laat Lola al zien waar haar vader bij aan kan sluiten?

Op een zonnige dag zit Roos van 4 jaar met enkele vriendinnetjes in de zandbak. Een paar meisjes bakken taartjes op de rand van de zandbak. Roos speelt een beetje apart en schept het zand in een vormpje en giet het weer leeg over haar knieën. Ze vult haar vormpje opnieuw, pakt er wat zand uit en laat het tussen haar vingers door glijden en giet het vormpje weer leeg over haar knieën.

1. Past dit spel bij Roos van 4 jaar? Motiveer je antwoord.

Jos is 8 jaar. Hij kan zich maar kort ergens mee bezighouden, laat druk gedrag zien. Wanneer hij uit school komt vraagt hij als eerste of hij op de computer spelletjes mag spelen.

1. Heb je tips voor de ouders van Jos om hiermee om te gaan?

Het speelgoed dat kinderen tussen 4 en 12 jaar uitkiezen, onthult waar hun talenten liggen. Een ouder: "Kinderen kan je in hun speelgoedkeuze niet sturen. Voor mijn zoon koos ik verantwoord speelgoed, maar toch speelde hij liever met geweeptjes."

1. Herken je dit?
2. Welk speelgoed verkiest je kind?
3. In hoeverre geef je toe aan de spelkeuze van je kind? Welke grenzen stel je daar aan?

STELLINGEN

- Ik geef evenveel geld uit aan speelgoed voor binnen als voor buiten.
- Alle jonge kinderen moeten elke dag minstens een paar uur vrij kunnen spelen.
- Jongens en meisjes hebben verschillende behoeftes als het om spelen gaat
- Er is iets aan de hand als kinderen niet uit zichzelf spelen
- Weinig kinderen spelen nog buiten. Ze krijgen zo een achterstand op motorisch gebied en in hun sociale ontwikkeling.
- Ik sluit bewust aan bij de spelontwikkeling bij mijn kind. Speelgoed leg ik soms nog even weg of ik vul het aan.
- Ik kies speelgoed voor mijn kind dat duurzaam is en eigen creativiteit oproept.

CREATIEVE VERWERKINGSVORM

Spel draagt bij aan de ontwikkeling van kinderen. Denk aan lichamelijke ontwikkeling (grof -en fijn motorisch), zintuiglijke ontwikkeling, sociaal emotionele ontwikkeling (o.a. uiten en verwerken van gevoelens, gedrag afstemmen op anderen, sociale vaardigheden, inleven in een ander), cognitieve ontwikkeling (o.a. taalontwikkeling, toename voorstellingsvermogen) en het zelfbewustzijn.

Onderstreep met verschillende kleuren de ontwikkelingen aan in de bovenstaande tekst.

Noteer de ontwikkelingsgebieden vanuit bovenstaande tekst op een groot vel papier. Bespreek aan welke criteria speelgoed moet voldoen. Teken, schrijf of knip uit een speelgoedgids 2 soorten passend speelgoed voor baby's, peuters, kinderen van 2,5 -5 jaar en 6-8 jaar.

TERUGBLIK

- Wat neemt u mee om in de praktijk van alle dag te gaan toepassen?
- Wat vindt u nog lastig en welke suggesties hebben de andere deelnemers voor u?
- Wat maakt voor u dat christelijk ouderschap ook stimulering van spel inhoudt?

AFSLUITER

Maarten Luther, bij zijn methode om kinderen al spelend te leren.

“Laat niemand denken dat hij hiervoor te slim is en dit kinderspel verachten. Christus moest mens worden om mensen te onderwijzen; als wij kinderen onderwijzen, dan moeten we met hen kleine kinderen worden. God zou willen dat dit kinderspel goed gespeeld werd!”

DANKGEBED

CONCRETE TIPS

- Kinderen kunnen creatief spelen met restmateriaal; lege verpakkingen, doppen, plakband en lijm. Restafval is ook te koop (www.mooizooi.org of www.scrapxl.nl) Als uitje is de spelery, uitvinderij of ontdekhoek ook genieten.
- Heeft uw kind geen zandbak? Bezoek eens een natuurspeeltuin, loop een blotevoetenpad of bezoek een speelbos van Staatsbosbeheer.
- Kinderfeestjes zijn soms lastig in te vullen, een speurtocht of oud Hollandse spellen worden vaak leuk gevonden.

Voor spelend leren over de Bijbel: zie www.jbgg.nl voor bijbelse spellen, of www.bijbelsopvoeden.nl voor het inzetten van spel tijdens gezinsmomenten rond de Bijbel.

VERDER LEZEN

Stolk, J., e.a. (2011). Handboek Christelijke Opvoeding Deel 2: de opvoeding van kinderen van 4 tot 12 jaar. *Heerenveen, uitgeverij Jongbloed*

Kohnstamm, R. (2009). Kleine ontwikkelingspsychologie 1 deel Het jonge kind. *Houten, uitgeverij Bohn Stafleu van Loghum*

Jamin, H., e.a. (2009). Spel in psychotherapie, hoofdstuk 3. Assen, uitgeverij Koninklijke Van Gorcum